

Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada

Jakobović, Ivan

Undergraduate thesis / Završni rad

2022

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:151:772500>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-30**

Sveučilište Josipa Jurja
Strossmayera u Osijeku

**Fakultet
agrobiotehničkih
znanosti Osijek**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Faculty of Agrobiotechnical
Sciences Osijek - Repository of the Faculty of
Agrobiotechnical Sciences Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ivan Jakobović

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada

Završni rad

Osijek, 2022.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
FAKULTET AGROBIOTEHNIČKIH ZNANOSTI OSIJEK

Ivan Jakobović

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda

Smjer Agroekonomika

Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada

Završni rad

Povjerenstvo za ocjenu i obranu završnog rada

1. prof.dr.sc. Tihana Sudarić, mentor
2. prof.dr.sc. Ružica Lončarić, član
3. Lucija Bencarić, mag.ing.agr, član

Osijek, 2022.

TEMELJNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Završni rad

Fakultet agrobiotehničkih znanosti Osijek

Preddiplomski sveučilišni studij Poljoprivreda, smjer Agroekonomika

Ivan Jakobović

Utjecaj pandemije COVID-19 na tržište rada

Sažetak:

Covid-19 je virusna bolest nastala 2019.godini u Kini. Tijekom 2020.godine došlo je i do pandemije i do izolacije odnosno karantene te zatvaranja granica, trgovina i ostalih uslužnih djelatnosti. Tijekom 2020. počeo je padati BDP, turizam i broj noćenja se sve više i više smanjivao te je samim time došlo i do stope rasta nezaposlenih. Također je došlo i do promjene uvoza i izvoza robe. Tijekom pandemije je došlo do veće digitalizacije i do novih poslovnih modela. Cilj ovog rada je ukazati sve probleme i utjecaje koje je pandemija Covid-19 donijela na tržište rada.

Ključne riječi: pandemija, tržište rada, turizam, nezaposlenost, digitalizacija, uvoz, izvoz

20 stranica, 14 slika i grafikona, 22 literaturnih navoda

Završni rad je pohranjen: u knjižnici Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek i u digitalnom repozitoriju završnih i diplomskih radova Fakulteta agrobiotehničkih znanosti Osijek.

BASIC DOCUMENTATION CARD

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek

BSc Thesis

Faculty of Agrobiotechnical University of Osijek

Undergraduate university study Agriculture, course Agroecconomics

Ivan Jakobović

The impact of COVID-19 pandemic on labor market

Summary:

Covid-19 is a viral disease that originated in 2019 in China. In 2020, there was also huge pandemic and quarantine that led to closure of borders, markets and other service activities. In 2020, GDP began to fall, tourism and the number of overnight stays decreased more and more, and also at that time there was a growth rate of unemployed. There has also been a change in imports and exports of goods, During the pandemic, there was and in a huge increasing of digitalisation and new bussiness models. The aim of this paper is to highlight all the problems and impact that the Covid-19 pandemic has brought to the labour market.

Keywords: pandemic, labor market, tourism, unemployment, digitalisation, imports, exports

20 pages, 14 figures, 22 references

Bsc Thesis is archived in Library of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek and in digital repository of Faculty of Agrobiotechnical Sciences Osijek

Sadržaj

1. UVOD.....	1
2. MATERIJAL I METODE.....	3
3. REZULTATI I RASPRAVA.....	3
3.1. Ekonomski pokazatelji prije i tijekom pandemije u Republici Hrvatskoj.....	4
3.1.1. Bruto domaći proizvod.....	4
3.1.2. Vanjskotrgovinska razmjena.....	6
3.1.3. Turizam.....	7
3.1.4. Stopa zaposlenosti i nezaposlenosti.....	9
3.2. Kretanje tržišta rada tijekom pandemije u Hrvatskoj i Europskoj uniji.....	11
3.3. Poslovne inovacije uzrokovane pandemijom.....	14
3.3.1. Porast internetske trgovine.....	15
3.3.2. Rad od kuće i online nastava.....	17
4. ZAKLJUČAK.....	18
5. POPIS LITERATURE.....	19

1. UVOD

Pandemija Covid-19 zarazna je bolest uzrokovana virusom SARS-CoV-2 (Svjetska zdravstvena organizacija (WHO), 2019.) nastala krajem 2019. godine u Kini te se vrlo brzo proširila po cijelom svijetu pa tako i po Republici Hrvatskoj gdje je prvi slučaj zabilježen u veljači 2020. godine. COVID-19 je peta pandemija, nakon virusa gripe iz 1918. (H1N1), virusa gripe iz 1957. (H2N2), virusa gripe iz 1968. (H3N2) i pandemijske gripe (H1N1) iz 2009. Zbog rapidnog širenja po cijelom svijetu i povećanja broja zaraženih osoba, WHO je proglasila pandemiju. Osnovani su stožeri civilne zaštite koji su uveli mjere kao što su zatvaranje ugostiteljskih objekata, športskih i rekreacijskih objekata, obrazovnih ustanova, i određenih trgovina. Također kako bi se spriječilo širenje određene države zatvorile su svoje granice a neke čak zabranile odlazak iz jedne županije ili regije u drugu.

Prema zajedničkoj izjavi WHO-a i Organizacije za poljoprivredu i hranu (2020.) pandemija je osim zdravstvenog poremetila i gospodarski i društveni život. Ono što se posebno otkrilo je krhkost prehrambenog lanca. Covid-19 rezultirao je ograničenjem kretanja radnika, promjenama u potražnji potrošača, zatvaranjem pogona za proizvodnju hrane, ograničenom politikom trgovine hranom i financijskim pritiscima u lancu opskrbe hranom.

Milijuni poduzeća suočili su se, a neki se još uvijek suočavaju s egzistencijalnom prijetnjom, a gotovo polovica od 3,3 milijarde svjetske radne snage u opasnosti je od gubitka sredstava za život. Radnici u tzv. sivom gospodarstvu posebno su ranjivi jer većina nema pristup zdravstvenoj, a pogotovo kvalitetnoj skrbi. U brojnim zemljama uobičajeno je sezonsko zapošljavanje, posebno za berbu povrća i voća, a poljoprivredni radnici-migranti posebno su bili ranjivi u periodu početka pandemije jer su se suočavali s problemima prijevoza, smještajem i mjerama koje su vlade donijele kako bi zastavile širenje (zatvaranje granica i nemogućnost odlaska raditi u drugu državu). Glavna briga svih tvrtki pa tako i prehrambenih bila je očuvanje zdravlja radnika i osiguravanje dovoljne radne snage zbog onih koji nisu željeli raditi zbog bolesti ili straha od virusa. Osobiti nedostatak radne snage osjetio se u nekim sektorima kao što su stočarska proizvodnja odnosno klaonice (<https://www.who.int/>).

Kao posljedica krize razvijeni su planovi odgovora za prehrambene radnike kako bi se pružile smjernice za kontinuitet rada u pogonima za preradu hrane i upravljanje korona virusom u prehrambenoj industriji. Posebno se industrije za preradu mesa i peradi mogu definirati kao kritična infrastruktura u hrani i poljoprivredi.

Zabrinutost oko sigurnosti hrani dotakla se i samih potrošača pogotovo na početku pandemije. zbog straha ljudi od nestašice, došlo je do masovne kupovine određenih stvari kao što su toaletni papir, ulje, šećer. Ono što je drastično poraslo je potražnja, a samim time i proizvodnja zaštitnih maski, rukavica, i dezinfekcijskih sredstava.

S druge strane, zbog zatvaranja granica kao što je već spomenuto u tekstu pandemija je imala negativan učinak na vanjskotrgovinsku razmjenu, turizam, bruto domaći proizvod (BDP) i tržište rada.

2. MATERIJAL I METODE

Cilj i predmet ovog rada je prikazati i usporediti kakvo je tržište rada bilo prije pandemije Covid-19 te koje su posljedice pandemije na tržište rada u Republici Hrvatskoj, ali i u Europskoj uniji (EU). Pitanja na koja će završni rad odgovori vezana su za utjecaj pandemije Covid-19 na bruto domaći proizvod (BDP), turizam, tržište rada, vanjskotrgovinske odnose te na novi ekonomski model i brojne nove poslovne inovacije kao što su dezinfekcijska sredstva, beskontaktna dostava, online kupovina... Na kraju rada usporedit će se makroekonomski indikatori Republike Hrvatske i ostalih članica Europske unije.

U radu će se primijeniti sekundarne baze podataka, kao i metode analize i sinteze podataka. Koristit će se dostupna literatura poput znanstvenih i stručnih radova te Internet stranice Državnog zavoda za statistiku, Hrvatske gospodarske komore, Eurostat, Hrvatske turističke zajednice itd.

3. REZULTATI I RASPRAVA

3.1. Ekonomski pokazatelji prije i tijekom pandemije u Republici Hrvatskoj

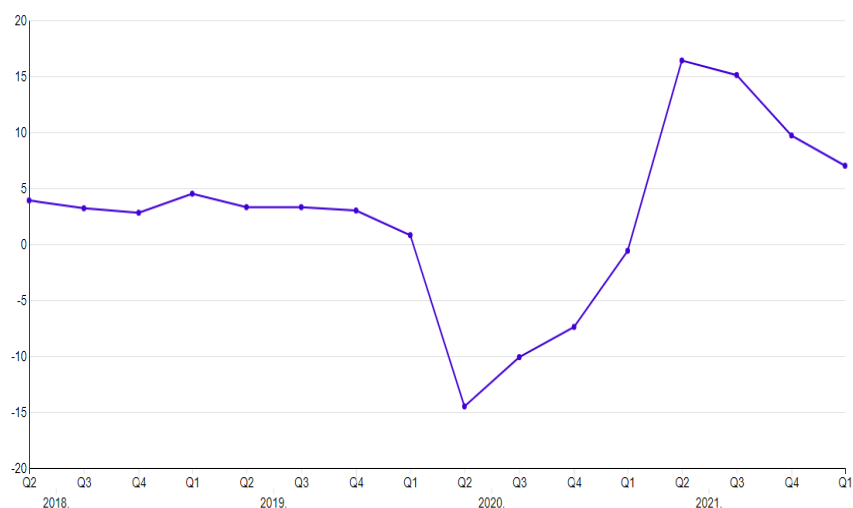
Hrvatska ekonomija jedna je od onih koje su se s posljednjom velikom financijskom krizom suočile najbolnije. Kriza je potrajala od 2008. pa sve do kraja 2014. godine. Prvi kvartal 2015. donio je rast bruto domaćeg proizvoda te je od tada pa sve do pojave pandemije Covid-19 hrvatsko gospodarstvo stabilno raslo.

3.1.1. Bruto domaći proizvod

Prema predviđanju Hrvatske Narodne Banke (HNB), Republika Hrvatske je u 2020. godini trebala očekivati rast bruto domaćeg proizvoda za oko 2.8%, no pandemija Covid-19 je to sve promijenila i poremetila. Prema navodima Benka, Krstanović i Sovulja (2022.) Međunarodni monetarni fond predvidio je pad BDP-a u 2020. godini za 9%, a zatim rast u 2021. za 4,9%. S druge strane Svjetska banka je procijenila još veći pad od 9,3% za 2020. godinu te malo veći rast od 5,2% u 2021. godini.

Što se tiče BDP-a, prije pojave pandemije tj. kroz 2018. i 2019. godinu konstantno je rastao oko 3,5% kroz gotovo sva kvartalna razdoblja te je na kraju 2019. godine imao stopu rasta veću za 3% u odnosu na godinu prije (2018.). U 2020. godini došlo je do očekivanog pada BDP te je u jednom trenutku prema navodima Državnog zavoda za statistiku (DZS) zabilježio stopu pada od čak 14,5%. Na kraju 2020. stopa pada bila je 7,5% (Slika 2.). U 2021. godini zbog popuštanja mjera za vrijeme turističke sezone i slabijeg širenja Covid-a, BDP je zabilježio porast od 9,7%. Trend rasta (Slika 1.) zabilježen je i u 2022. godini, a u prvom kvartalnom razdoblju iznosio je 7% (DZS).

Bruto domaći proizvod (realne stope rasta)

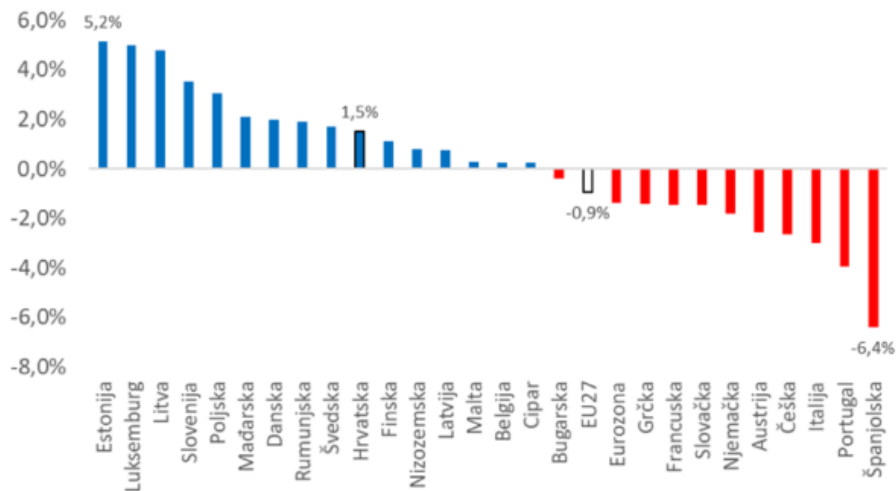
Slika 1. Graf realne stope rasta BDP-a u razdoblju od 2018-2022.

Izvor: <https://podaci.dzs.hr/hr/>

Nisu sve države Europske unije jednako reagirale na gospodarsku krizu koju je uvjetovala pandemija Covida-19 pa je samim time rast i pad bruto domaćeg proizvoda bio drugačiji u svim članicama Europske unije.

Na Slici 2. prikazana je usporedba BDP-a u 2021. godini u odnosu na 2019. godinu. Na razini cijele EU, ostvareni BDP u 2021. bio je manji za 0,9% u odnosu na 2019. godinu. Zemlje s najjačim gospodarstvima poput Njemačke, Italije i Francuske nisu uspjele nadmašiti ekonomsku aktivnost ostvarenu u predpandemijskoj godini, a najgori pad zabilježila je Španjolska od 6,4% u odnosu na 2019. godinu. S druge strane, Hrvatska kao i brojne druge zemlje ostvarila je veći BDP, a najveći rast zabilježila je Estonija za 5,2% u usporedbi sa 2019. godinom.

Realni BDP u 2021. u odnosu na 2019.

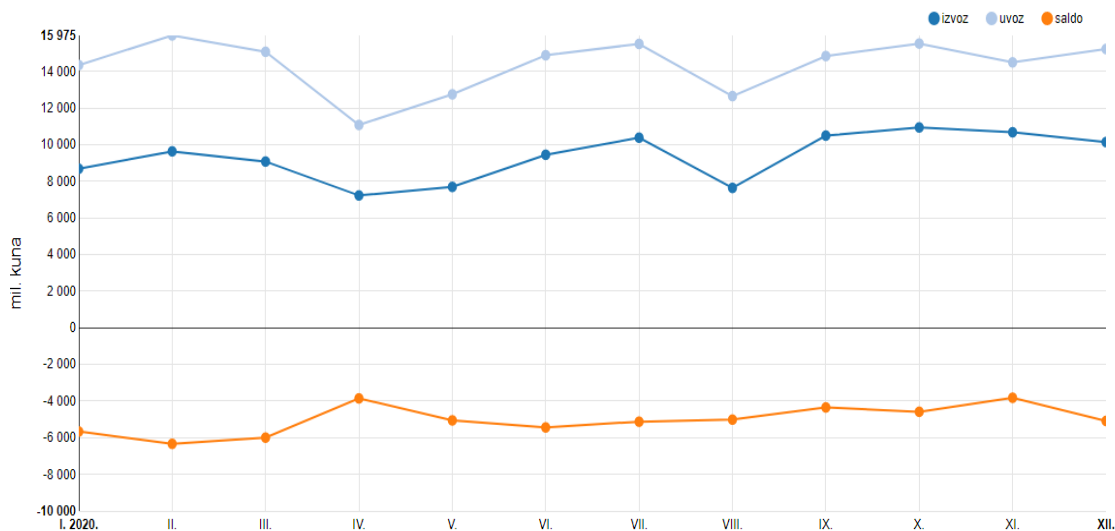
Slika 2. Realni BDP Europske unije u 2021. u odnosu na 2019.

Izvor: <https://arhivanalitika.hr/>

3.1.2. Vanjskotrgovinska razmjena

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku tijekom 2020.godine izvoz robe smanjio se za oko 1% odnosno 750 milijuna kuna u odnosu na 2019.godinu dok se uvoz robe smanjio za 7% odnosno 13 milijardi kuna u odnosu na 2019. godinu. Što se tiče industrije, najgore je prošla prerađivačka gdje je izvoz pao za čak 46% a značajan pad doživio je i izvoz proizvodnje motornih vozila za oko 20%.

Najvažniji vanjskotrgovinski partner Hrvatske u 2020. godini bile su članice EU. Hrvatska je najviše trgovala s Njemačkom, Italijom i Slovenijom i te zemlje činile su oko 10-13% uvoza i 11-17% izvoza što je također pad u usporedbi s 2019.godinom gdje je ukupan izvoz iznosio 113 milijardi kuna, a ukupni uvoz oko 185 milijardi kuna. Također veća trgovinska razmjena zabilježena je i s Bosnom i Hercegovinom te Srbijom (DZS).

Slika 3. Robna razmjena s inozemstvom kroz 2020.godinu

Izvor: <https://podaci.dzs.hr>

U 2021. godini situacija se zbog popuštanja mjera poboljšala i za vanjskotrgovinsku razmjenu. Ukupan izvoz Republike Hrvatske u 2021.godini povećao za 29% u odnosu na 2020.godinu dok se istodobno ukupan uvoz povećao za 24% u usporedbi za 2020.godinu prema podacima Državnog zavoda za statistiku, dok je deficit robne razmjene povećan za oko 16% (DZS).

Najveći utjecaj na porast uvoza i izvoza imala je prerađivačka industrija dok je kod proizvodnje električne opreme izvoz porastao za 30%.

Što se tiče najvažnijih vanjskotrgovinskih partnera za Hrvatsku i u 2021.godini Slovenija, Italija i Njemačka ostale su najvažnija tržišta iz Europske unije. Prema podacima Državnog zavoda za statistiku uvoz je u 2021.godini porastao za 24% a izvoz za 29%.

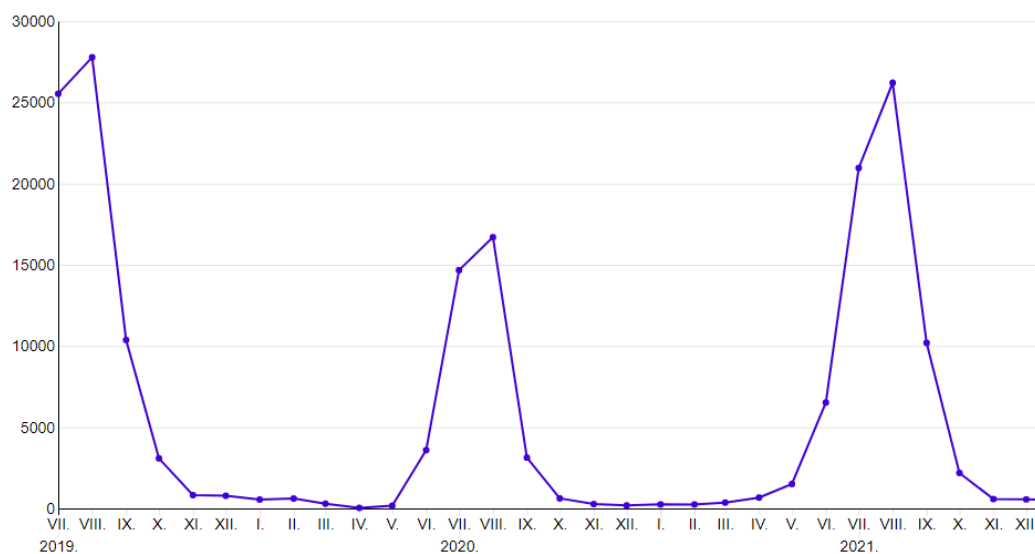
3.1.3. Turizam

Hrvatski turizam je jedna od najvažnijih gospodarskih grana Hrvatske. Rekordnom godinom za sada se još uvijek smatra 2019. kada je ostvareno više od 21 milijuna dolazaka i preko 109 milijuna noćenja što je za oko 5% više u odnosu na 2018. godinu.

Ipak, situacija se u 2020. zbog Covid-a promijenila. Hrvatsku je te godine posjetilo osam milijuna ljudi i zabilježeno je 55 milijuna noćenja što je gotovo u pola manje u usporedbi s 2019. (Slika 4.). Također, zbog mjera zaštite od daljnjeg širenja zatvoreni su ugostiteljski objekti koji su zbog toga zabilježili pad od 35% u odnosu na 2019. (Hrvatska turistička zajednica).

Uspoređujući 2021. s 2020. godinom, rezultati (DZS) pokazuju da je ostvareno 77% više dolazaka i 55% više noćenja. Trend povećanja predviđa se i za 2022. godinu.

Noćenja turista u komercijalnim smještajnim objektima

Slika 4. Broj noćenja od 2019.-2021.godine

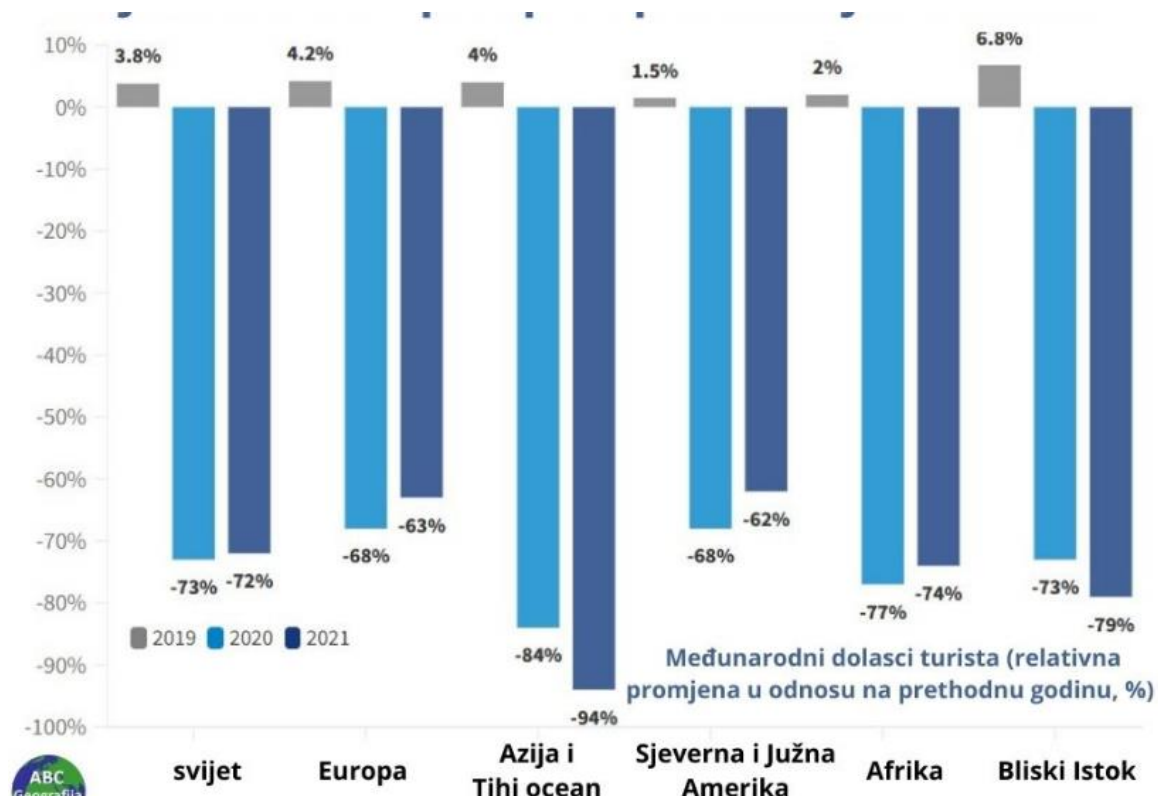
Izvor: <https://podaci.dzs.hr/hr/>

Prema izvješću Svjetske turističke organizacije (UNTWO) u 2020.godini na međunarodnoj razini zabilježen je pad dolaska turista za 72% u odnosu na 2019.godinu. Iako je većina zemalja u 2021.godini zabilježila povećanje broja turista u usporedbi s godinom prije, brojke nisu nadmašile 2019. te uspoređujući s njom kod većine zemalja zabilježen je pad broja turista.

Prema procjenama UNTWO-a turizam bi u 2022. godini trebao nadmašiti 2019.godinu s obzirom da u većini zemalja svijeta mjere vezane uz pandemiju nisu na snazi te je stoga lakše putovati (<https://mint.gov.hr/>).

Turizam je ključan gospodarski sektor i EU koji je također 2019. ostvario svoj rekordni rezultat i ostvario 9,9% BDP, a radna mjesta u tom sektoru činila su 11,6% svih radnih mjesta. U prva tri tromjesečja 2020. broj međunarodnih dolazaka u EU-u bio je 67,5 % manji nego u istom razdoblju 2019. Pad se kretao između 46% i 84%. Najveća smanjenja (više od 60 %) zabilježena su u tradicionalnim turističkim odredištima kao što su Hrvatska, Cipar, Grčka, Malta i Španjolska (<https://www.eca.europa.eu/>).

Na grafikonu (Slika 5.) prikazano je kretanje dolazaka turista i noćenje po određenim kontinentima od 2019. do 2021. godine. Vidljivo je kako Europa ima najbolju postotnu vrijednost oporavka, dok Azija i Bliski istok najgoru.

Slika 5. Promjena dolazaka turista u razdoblju od 2019 do 2021. godine

Izvor: <http://abcgeografija.com/>

3.1.4. Stopa zaposlenosti i nezaposlenosti

Stopa zaposlenosti jedan je od najvažnijih pokazatelja tržišta rada. Nacionalni institut za statistiku definira pojam zaposlenosti kao osobe starije od 16 godina koje imaju posao za druge ili koje samostalno obavljaju neku djelatnost (<https://hr.economy-pedia.com/>).

Prema podacima Državnog zavoda za statistiku (DZS) iz 2022. u lipnju 2021. godine bilo 1.563.484 zaposlenih, od čega je 46,8% bilo žena. Uspoređujući sa svibnjem 2021. broj ukupno zaposlenih porastao je za 2,2%, dok je u prvih šest mjeseci iste godine smanjen za 0,6%. Rast zaposlenih najviše je primijećena u obrtu i slobodnim profesijama, dok su sve ostale kategorije zabilježile smanjenje.

Iako od 2015. godine traje trend opadanja nezaposlenosti i dalje Hrvatska ima jednu od najvećih stopa nezaposlenosti u EU za odrasle osobe i mlade, dok su stope zaposlenosti i aktivnosti među najnižim u EU. Ulaskom u EU 2013., otvaranje tržišta rada u EU za hrvatske radnike rezultiralo je masovnim iseljavanjem i stvorilo je nedostatke radne snage u određenim sektorima.

Uspoređujući 2019. s 2021. godinom (Slika 6.) broj nezaposlenih koji traže posao porastao je sa 119.000 na 138.000. Čak njih 22.000 posao traži duže od 24 mjeseca, a manje od šest mjeseci njih 49.000 (2021. godinu).

10. NEZAPOSLENI PREMA TRAJANJU TRAŽENJA POSLA

	Ukupno, tis.				Ukupno, %			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupno ¹⁾	152	119	135	138	100,0	100,0	100,0	100,0
Manje od 1 mjeseca	((7))	((8))	((7))	((7))	((4,6))	((6,4))	((4,9))	((5,1))
1 – 5 mjeseci	52	(45)	56	49	34,0	(37,6)	41,5	35,8
6 – 11 mjeseci	(25)	((19))	(32)	(25)	(16,7)	((15,9))	(23,7)	(18,1)
12 – 23 mjeseca	(27)	((19))	((16))	(27)	(17,7)	((15,9))	((12,2))	(19,5)
24 i više mjeseci	(32)	((17))	((17))	((22))	(20,7)	((13,9))	((12,6))	((15,7))

1) Zbog neodgovora anketiranih osoba zbroj podataka nižih razina ne daje ukupno.

Slika 6. Nezaposleni prema trajanju traženja posla

Izvor: <https://podaci.dzs.hr/>

Kada je riječ o anketnim i administrativnim podacima o nezaposlenosti prema spolu (Slika 7.), ukupno je u 2021. godini bilo prema anketi nezaposleno 138.000 ljudi što je za 19.000 više ljudi u odnosu na predpandemijsku 2019. godinu. Stopa anketne nezaposlenosti 2021. iznosila je 7,6%, odnosno 7,3% za muškarce i 8% za žene. Stopa registrirane nezaposlenosti bila je u 2021. 8%, odnosno 6,8% za muškarce i 9,3% za žene.

	Ukupno				Muškarci				Žene			
	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.	2018.	2019.	2020.	2021.
Nezaposlene osobe registrirane u HZZ-u, tis.	154	129	151	137	66	57	67	61	87	72	84	76
Nezaposleni prema Anketi, tis.	152	119	135	138	74	60	72	71	78	59	62	67
Stopa anketne nezaposlenosti, %	8,4	6,6	7,5	7,6	7,6	6,2	7,5	7,3	9,3	7,2	7,6	8,0
Stopa registrirane nezaposlenosti ¹⁾ , %	9,2	7,6	8,9	8,0	7,6	6,5	7,6	6,8	10,9	8,9	10,4	9,3

1) Stope su izračunane iz konačnih revidiranih administrativnih podataka.

Slika 7. Registrirana i anketna nezaposlenost

Izvor: <https://podaci.dzs.hr/>

3.2. Kretanje tržišta rada tijekom pandemije u Hrvatskoj i Europskoj uniji

Nakon uspješne 2019.godine i dobrog početka u prva dva mjeseca 2020. godine zbog pandemije Covid-19 u Republici Hrvatskoj je u 2020.godini prekinut dobar niz od čak šest godina pada nezaposlenih. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje broj nezaposlenih u 2020.godini povećao se za 17,2% u usporedbi s 2019., dok se broj zaposlenih smanjio za 0,7% (<https://www.hzz.hr/>).

Aktivno stanovništvo prema administrativnim izvorima, godišnji prosjek 2019. i 2020. godine			
	2019.	2020.	Indeks 2020./2019.
Aktivno stanovništvo	1.683.718	1.694.693	100,7
Zaposleni	1.555.068	1.543.869	99,3
- Zaposleni u pravnim osobama	1.341.433	1.336.081	99,6
- Zaposleni u obrtu i slobodnim profesijama	194.348	188.602	97,0
- Osiguranici poljoprivrednici	19.287	19.186	99,5
Nezaposleni	128.650	150.824	117,2
Stopa registrirane nezaposlenosti	7,6	8,9	-

Slika 8. Kretanje aktivnog stanovništva

Izvor: <https://www.hzz.hr/>

Najveći broj otkaza dogodio se u samom početku pojave Covid-a zbog uvođenja raznih mjera i stroge karantene. Kako bi održale svoj posao, brojne tvrtke i trgovine morale su otpustiti svoje radnike. Najveći broj otkaza zabilježile su trgovine, zatim prerađivačke industrije i ugostiteljstvo.

Nemogućnost odvijanja bilo kakve društvene aktivnosti tokom pandemije Covid-19 značajno je utjecalo i na smanjenje osobnih potrošnji te smanjivanje uvoza i izvoza, te je takvo razdoblje logično utjecalo i na smanjenje poreznih prihoda (Obadić, 2022.).

Stroge mjere poput zatvaranja granica napravile su problem i s dolaskom sezonskih radnika. Neki koji su prijašnjih godina odlazili u druge zemlje, za vrijeme pandemije nisu mogli zbog mjera izaći iz svoje ili su mogli, ali nisu mogli ući u drugu zemlju. Prema podacima Hrvatskog zavoda za zapošljavanje (HZZ) traženih sezonskih radnika u 2020.godini bilo je za 43% manje u odnosu na 2019.

	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.	2022. I - V
Traženi radnici	22.130	23.668	27.125	27.334	22.823	24.252	29.132	38.876	40.409	36.023	31.547	18.380	27.792	24.400
Zaposlene osobe s evidencije Zavoda	25.380	30.281	37.073	39.438	40.767	40.337	41.467	40.682	36.288	31.656	28.967	21.031	19.612	12.099

Slika 9. Kretanje sezonski radnika kroz godine

Izvor: <https://www.hzz.hr/>

Kada je riječ o Hrvatskoj, broj nezaposlenih pogodio je sve županije, a najveći pad zabilježio je Jadranski dio Hrvatske zbog zatvaranja kafića, hotela, i ostalih usluga smještaja. Prema podacima Hrvatske gospodarske komore Istra i Dubrovačko-neretvanska županija tako su zabilježile pad od 48,6% odnosno 38,9%. S druge strane najmanji pad zabilježila je Sisačko-moslavačka i Osječko-baranjska županija (<https://zupan.hr/>).

Županija	2019.	2020.	Stope promjene Growth rates, 2020. / 2019., %	County
Republika Hrvatska	128.650	150.824	17,2	Republic of Croatia
Kontinentalna Hrvatska	82.247	92.646	12,6	Continental Croatia
Grad Zagreb	15.957	18.902	18,5	City of Zagreb
Zagrebačka županija	5.582	6.629	18,8	Zagreb County
Krapinsko-zagorska	2.322	2.670	14,9	Krapina-Zagorje
Varaždinska	2.542	2.950	16,0	Varaždin
Koprivničko-križevačka	1.939	2.239	15,5	Koprivnica-Križevci
Međimurska	2.111	2.435	15,3	Međimurje
Bjelovarsko-bilogorska	4.201	4.568	8,7	Bjelovar-Bilogora
Virovitičko-podravna	4.332	4.706	8,6	Virovitica-Podravina
Požeško-slavonska	2.389	2.872	20,2	Požega-Slavonia
Brodsko-posavska	5.820	6.732	15,7	Slavonski Brod-Posavina
Osječko-baranjska	16.193	17.369	7,3	Osijek-Baranja
Vukovarsko-srijemska	6.642	7.606	14,5	Vukovar-Sirmium
Karlovačka	3.342	3.717	11,2	Karlovac
Sisačko-moslavačka	8.875	9.251	4,2	Sisak-Moslavina
Jadranska Hrvatska	46.403	58.178	25,4	Adriatic Croatia
Primorsko-goranska	6.704	8.617	28,5	Primorje-Gorski kotar
Ličko-senjska	1.704	1.982	16,3	Lika-Senj
Zadarska	4.095	4.954	21,0	Zadar
Šibensko-kninska	3.944	4.902	24,3	Šibenik-Knin
Splitsko-dalmatinska	21.562	25.692	19,2	Split-Dalmatia
Istarska	3.819	5.676	48,6	Istria
Dubrovačko-neretvanska	4.575	6.355	38,9	Dubrovnik-Neretva

Slika 10. Kretanje nezaposlenosti po županijama

Izvor: <https://zupan.hr/>

Što se tiče gospodarskih djelatnosti u skoro svim sektorima zabilježeno je povećanje broja nezaposlenih u 2020. u odnosu na 2019.godinu. Najveći porast nezaposlenih zabilježen je u sektoru zabave i rekreacije za 42,8%, u uslužnim djelatnostima 35,4%, u djelatnostima prijevoza i skladištenja 31%, u prerađivačkoj industriji 13,2% i trgovačkog sektora za 17,2% (<https://www.hzz.hr>).

Također treba spomenuti da su tijekom najgorih mjeseci pandemije (ožujak i travanj 2020.) i tijekom karantene brojne tvrtke bile prisiljene svoje zaposlenike poslati na godišnje odmore. Isto tako tijekom ožujka i travnja 2020.godine zabilježeno je povećavanje „brisanja“ manjih trgovačkih društava i obrta te smanjivanje osnivanja istih tih obrta (Slika 10.).

Tjedni prosjek osnivanja/brisanja u promatranom razdoblju							
Mjesec		Ožujak			Travanj		
Godina		2018	2019	2020	2018	2019	2020
Osnivanja	Trgovačka društva	390	339	171	362	391	30
	Obrti	231	303	209	290	391	130
	Ukupno	621	642	380	652	782	160
Brisanja	Trgovačka društva	272	223	243	132	192	109
	Obrti	163	137	207	124	129	170
	Ukupno	435	360	450	256	321	279

Slika 11. Prosjek osnivanja/brisanja trgovačkih društava tijekom ožujka i travnja od 2018. do 2020. godine

Izvor: <https://lidermedia.hr/>

Vežano za ostale članice EU prema podacima Eurostata, stopa nezaposlenih u EU za srpanj 2021. godine iznosila je 7,8% a najniža je bila u Češkoj (2,8%) i Nizozemskoj (3,2%). Najvišu stopu nezaposlenosti imale su Grčka (14,6%) i Španjolska (14,3%) dok se Hrvatska u tome trenutku nalazila oko prosjeka EU te je imala stopu nezaposlenosti 7,3% (eu-projekti.info).

Na slici 12. prikazana je procjena Europske komisije o stopi nezaposlenosti za svaku članicu Unije zasebno za 2020. i 2021.godinu. Kod većine članica EU prognoze su se pokazale netočne. Na primjer, za Hrvatsku je prognoza bila u 2021. 10,2% a nakraju je iznosila 7,3%.

	2019.	2020.	2021.	Razlika 2020. prema 2019., u postotnim bodovima	Razlika 2021. prema 2019., u postotnim bodovima
Estonija	4,4	9,2	6,5	4,8	2,1
Španjolska	14,1	18,9	17,0	4,8	2,9
Poljska	3,3	7,5	5,3	4,2	2,0
Mađarska	3,4	7,0	6,1	3,6	2,7
Hrvatska	6,6	10,2	7,4	3,6	0,8
Litva	6,3	9,7	7,9	3,4	1,6
Portugal	6,5	9,7	7,4	3,2	0,9
Slovačka	5,8	8,8	7,1	3,0	1,3
Češka	2,0	5,0	4,2	3,0	2,2
Švedska	6,8	9,7	9,3	2,9	2,5
Bugarska	4,2	7,0	5,8	2,8	1,6
Rumunjska	3,9	6,5	5,4	2,6	1,5
Grčka	17,3	19,9	16,8	2,6	-0,5
Malta	3,4	5,9	4,4	2,5	1,0
Nizozemska	3,4	5,9	5,3	2,5	1,9
Slovenija	4,5	7,0	5,1	2,5	0,6
Irska	5,0	7,4	7,0	2,4	2,0
Latvija	6,3	8,6	8,3	2,3	2,0
Italija	10,0	11,8	10,7	1,8	0,7
Finska	6,7	8,3	7,7	1,6	1,0
Belgija	5,4	7,0	6,6	1,6	1,2
Francuska	8,5	10,1	9,7	1,6	1,2
Cipar	7,1	8,6	7,5	1,5	0,4
Danska	5,0	6,4	5,7	1,4	0,7
Austrija	4,5	5,8	4,9	1,3	0,4
Luksemburg	5,6	6,4	6,1	0,8	0,5
Njemačka	3,2	4,0	3,5	0,8	0,3

Slika 12. Prognoze Europske komisije za stopu nezaposlenih(2020. i 2021.)

Izvor: <https://www.hgk.hr/>

3.3. Poslovne inovacije uzrokovane pandemijom

Svijet je za vrijeme pandemije rapidno počeo rasti kada je riječ o digitalizaciji te su se samim time povećala i investiranja u različite tehnologije (pozitivna strana pandemije).

Najveću potražnju, ali i proizvodnju zabilježila su dezinfekcijska sredstva i zaštitne maske. Brojne tvrtke svoje su poslovanje upravo prilagodile takvome tržištu. Jedan od primjera je i INA koja je odlučila proizvesti sredstvo za dezinfekciju radnih površina pod nazivom INA Dezinol. Primjer iz poljoprivrede je OPG Đanić iz mjesta Podgorač koji je predestilirao tisuće litara rakije i voćnih likera u dezinfekcijsko sredstvo za ruku i radnih površina te time sačuvao 30 radnih mjesta.

Kada je riječ o zaštitnim maskama, osim farmaceutske industrije svakako je profitirala i tekstilna industrija jer su brojni proizvođači odjeće (Calzedonia) u svoju grupu uvrstile i zaštitne maske za lice.

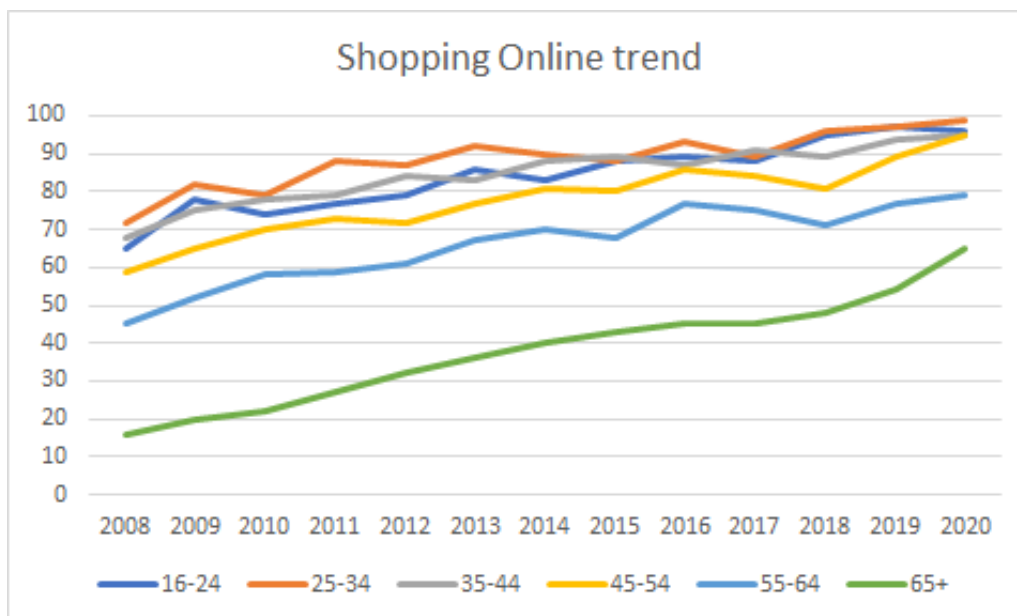
3.3.1. Porast internetske trgovine

Internetska trgovina postala je jedna od primarnih kanala prodaje za vrijeme pandemije zbog zatvaranja trgovina, a brojnim je ljudima ovakav način kupovine bio sigurniji jer nije imao doticaja s ljudima. Prema istraživanju Digital Commerce 360 pandemija je pridonijela dodatnih 218,53 milijarde dolara konačnom rezultatu Internet trgovine u posljednje dvije godine. Tako je u 2020. zabilježen porast od 102,08 milijarde dolara, a u 2021. 116, 45 milijarde dolara. Sveukupno u 2021. potrošači su dali 870,78 milijardi dolara američkim online trgovcima, što je porast od 14,2% u odnosu na 762,68 milijardi dolara u 2020. Da nije bilo pandemije, procjenjuje se da e-trgovina ne bi dosegla 870 milijarde dolara još dvije godine tj. do 2023. godine (<https://www.digitalcommerce360.com/>). Najveću dobit zabilježile su kompanije Amazon i E-bay, a najviše se kupovala odjeća i obuća, zatim hrana te kozmetika i namještaj.

Kada je riječ o samoj EU, Internetska kupnja postala je češća kako se korištenje interneta širi na sve dobne skupine. Događaji poput Crnog petka, kao i Cyber ponedjeljka, neke su od prilika u kojima online kupovina ima prednost u kalendaru. U 2020. godini oko 65 % svih odraslih osoba (u dobi od 16 do 74 godine) u EU -u kupilo je/naručilo robu ili usluge na internetu tijekom 12 mjeseci prije istraživanja (<https://ec.europa.eu/>).

U posljednjih pet godina najveći porast online kupovine među korisnicima interneta zabilježen je u Češkoj, Sloveniji, Mađarskoj, Rumunjskoj te Hrvatskoj i Litvi (<https://ec.europa.eu/>).

Na slici 14. prikazano je kretanje online kupovine prema dobnim skupinama. Kod sve dobi možemo vidjeti kako je graf u porastu. Najveći porast zabilježen je kod djece i mladih dok je očekivano kod starije populacije (od 55 do 74 godine) trend rasta nešto sporiji.

Slika 13. Korisnici koji su kupili robu prema dobnim skupinama

Izvor: <https://techymanager.medium.com/>

Kada je riječ o kupovini namirnica preko interneta, u nekim je državama kupovina na takav način porasla za oko 250% (<https://www.szp.hr/>). Također populariziralo se i beskontaktno plaćanje jer se u većini trgovina upravo tražilo plaćanje karticama.

Slika 14. Proces online kupovine

Izvor: <https://ecommerce.hr/>

Najveći porast online dostava u Republici Hrvatskoj su ostvarile kompanije kao što su Wolt i Glovo koje su prije pandemije primarno bile za dostavu hranu, no nakon početka pandemije su svoje poslovanje preusmjerile i na dostavu namirnica iz određenih marketa. Što se tiče

poljoprivrednih proizvoda mnogi OPG-ovi su tijekom pandemije prodavali svoje proizvode online putem preko stranica kao što su E-ceker i Plodovi.hr gdje su kupci mogli kupiti većinu namirnica koje kupuju i na tržnicama.

3.3.2. Rad od kuće i online nastava

Pandemija je promijenila i svijet rada. Naime, brojnim zaposlenicima poslodavci su omogućili rad od kuće (*remote*) kako bi se širenje virusa svelo na minimum. Prema istraživanju koje je objavio Joberty Blog 56% tvrtki u svijetu nudilo je zaposlenicima da rade od kuće puno radno vrijeme ili dio vremena, 99% zaposlenika bi voljelo zauvijek raditi od kuće, makar i samo dio ukupnog radnog vremena, 75% zaposlenika kaže da im je lakše raditi od doma jer ih nitko ne ometa. Također, istraživanje je pokazalo da zaposlenici u prosjeku uštede 51 minutu radeći od kuće umjesto putujući od i do radnog mjesta. IT industrija prednjači po postotku ljudi koji rade od kuće sa 77% *remote* zaposlenika.

Također, za vrijeme pandemije fakulteti i škole prešli su na online način nastave uz pomoć aplikacija kao što su Merlin, Zoom i Google učionica.

4. ZAKLJUČAK

Gospodarska nestabilno i dalje je jedna od najčešćih prijetnji izazvanih virusom Covid-19. Sigurnost hrane kao i zapošljavanje i sigurnost radnika i dalje su jedna od važnih pitanja kojima se bave nadležne osobe, a zdravstvena sigurnost na radnom mjestu u svim djelatnostima pa tako i u poljoprivredi trebala bi biti presudna u rješavanju ljudske krize izazvane pandemijom. Ključni su različiti oblici potpore, a u osmišljavanju i provedbi mjera važno je da vlade blisko surađuju s poslodavcima i radnicima.

Pandemija je također negativno utjecala na bruto domaći proizvod koji je u Europskoj uniji pao u prosjeku za oko 0.9%. Nadalje, turizam i turističke djelatnosti su također pogođene zbog ograničenog kretanja i zatvaranja granica pa tako Republika Hrvatska u 2020.godini nije bila ni blizu u ostvarivanju brojki noćenja iz rekordne 2019.godine. I vanjskotrgovinska razmjena zabilježila je negativno kretanje zbog zatvaranja granica, poremećaja u nabavi, nestašica sirovina i zastoja u lukama.

Ipak, pandemija je imala i pozitivne strane i to u pogled digitalizacije i većeg razvoja e-trgovine i beskontaktne dostave.

Što se tiče cjelokupnog oporavka gospodarstva i tržišta rada u Republici Hrvatskoj i Europskoj uniji sigurno će biti potrebno još par godina dok se stvari u potpunosti vrate u normalu.

5. POPIS LITERATURE

1. ABC geografija. <http://abcgeografija.com teme/turizam2019-2021/> (23.08.2022.)
2. Benko, L., Krstanović, K., Sovulj, L. (2020.): Procjena učinaka pandemije koronavirusa na turističke dolaske i noćenja u Republici Hrvatskoj te na vrijednost CROBEXturist indeksa Zagrebačke burze. Ekonomskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. (24.08.2022.)
3. Digital commerce 360. <https://www.digitalcommerce360.com/article/coronavirus-impact-online-retail/> (23.08.2022.)
4. Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/hr/> (22.08.2022.)
5. Državni zavod za statistiku. <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29256> (23.08.2022.)
6. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/edn-20211126-1> (23.08.2022.)
7. Eurostat. <https://ec.europa.eu/eurostat/web/products-eurostat-news/-/ddn-20220202-1> (23.08.2022.)
8. Ekonomski lab. <https://arhivanalitika.hr/blog/koje-zemlje-eu-su-ekonomski-najbolje-prosle-kroz-dvije-godine-pandemije/> (22.08.2022.)
9. Economy pedia. <https://hr.economy-pedia.com/11039616-occupancy-or-employment-rate> (22.08.2022.)
10. Europa.eu, Potpora EU-a za turizam. https://www.eca.europa.eu/Lists/ECADocuments/SR21_27/SR_EU-invest-tourism_HR.pdf (22.08.2022.)
11. eCommerce Hrvatska. <https://ecommerce.hr/> (26.08.2022.)
12. Hrvatska gospodarska komora. <https://www.hgk.hr/documents/hgk-analiza-kretanja-na-trzistu-rada-tijekom-pandemije5ebe6e5c96a6a.pdf> (25.08.2022.)
13. Hrvatska narodna banka. <https://www.hnb.hr/documents/20182/3953672/h-gi-2020.pdf/747bcefc-0d05-31c5-038c-ab636a555077> (21.08.2022.)
14. Hrvatski zavod za zapošljavanje, Godišnje izvješće 2020. https://www.hzz.hr/content/stats/HZZ_Godisnjak_2020_lipanj-2021.pdf (24.08.2022.)
15. Joberty. <https://blog.joberty.hr/rad-od-kuce-za-i-protiv/> (26.08.2022.)
16. Lider media. <https://lidermedia.hr/poslovna-scena/hrvatska/korona-kriza-upropastila-je-mnoge-tvrtke-u-hrvatskoj-pogledajte-koje-djelatnosti-su-najvise-propadale-131199> (24.08.2022.)

17. Ministarstvo turizma i sporta. <https://mint.gov.hr/vijesti/za-turizam-2020-povijesno-najgora-godina-milijardu-turista-manje-putovalo-svijetom/22263> (23.08.2022.)
18. Obadić, A., Gelo, T.- Zbornik radova- Utjecaj pandemije COVID-19 na Hrvatsko gospodarstvo-dvije godine kasnije. <https://www.bib.irb.hr/1198946> (25.08.2022)
19. Središnji portal za potrošače <https://www.szp.hr/aktualno/e-trgovina-i-pandemija-9-trendova-i-lekcija-tijekom-protekle-dvije-godine-bolesti-covid-19/1043> (25.08.2022.)
20. Svjetska zdravstvena organizacija. <https://www.who.int/news/item/13-10-2020-impact-of-covid-19-on-people's-livelihoods-their-health-and-our-food-systems> (pristupljeno: 11.09.2022.)
21. Svjetska zdravstvena organizacija. <https://www.who.int/news/item/13-10-2020-impact-of-covid-19-on-people's-livelihoods-their-health-and-our-food-systems> (pristupljeno: 11.09.2022.)
22. Tech Manager. <https://techymanager.medium.com/the-aging-internet-5-graphs-that-show-the-importance-of-designing-for-older-generations-399dca779153> (25.08.2022.)